

DÔKAZ O DOLETE VČIEL ZA ZNÁŠKOU

Ing. Květoslav Čermák, CSc., Pokusný včelín Zubří, ČR

Včely zbierajú potravu v blízkom ako aj vzdialenejšom okolí svojho úľa. Pre peľ nelietajú príliš ďaleko, ale pre sladinu (nektár, medovica) sú schopné letieť za zdrojom i niekoľko kilometrov, ak nemajú vhodný zdroj bližšie od úľa. Pritom neide o náhodné lety, ale o prejav znáškového správania sa celého včelstva. To zahŕňa vyhľadávanie potravy pátračkami, odovzdávanie informácií v úli ďalším včelám, rozhodovanie sa pre využitie niektorého z nájdených a oznámených zdrojov, až po jeho skutočné využitie - zber a prínos potravy zberateľkami.

V minulom roku sa mi ponúkol nie častý ale pritom presvedčivý dôkaz o tom, že včely vedia nájsť a využívať aj veľmi vzdialený zdroj nektáru. Keď na jar minulého roku (2002) v bližšom okolí včelstiev prestala znáška, našli pátračky kvitnúci porast repky vo vzdialenosti viac ako 7 km a za priaznivého počasia odtiaľ nosili do úľov nektár. Najskôr ale opíšem situáciu.

Stanovište včelstiev je v obci Závažná Poruba pri Liptovskom Mikuláši. Na začiatku mája rozkvitli ovocné stromy a púpava a obidva zdroje poskytovali dobrú znášku. Bolo vcelku priaznivé počasia a po troch týždňoch táto sa znáška skončila.

V dňoch 25. 26. mája bolo teplo - asi 25 °C a takmer bezvetrie. Všimol som si, že niektoré lietavky vracajúce sa do svojích úľov boli typicky žlté od peľu celkom rovnako ako včely zbierajúce nektár na repke. Dajú sa rozpoznať podľa svetle žltu zafarbenej (peľom zaprášenej) prednej časti hlavy. Avšak neišlo o ojedinelé včely, ktoré by napríklad našli niekoľko náhodne kvitnúcich rastlín repky niekde v blízkom okolí. Pritom žiadne repkové pole v obci ani v jej susedstve nekvitlo. Najbližšie repkové polia boli na troch miestach blízko priehradnej nádrže Liptovská Mara. Tieto porasty repky boli od včelnice vo vzdialenosti 7,5 až 8,2 km, ako ukazuje **mapka** so zakreslenou situáciou. Bola to vôbec prvá pestovaná repka v blízkosti Liptovského Mikuláša, nakoľko repku tu poľnohospodári v minulých rokoch nepestovali.

Sledoval som let včiel, a skutočne väčšina od včelnice odlietajúcich včiel nabrala smer približne na Liptovský Mikuláš - s cieľom až za mestom v repkovom poraste. Lietali tam iba niekoľko dní, pretože nie každý deň bolo tak priaznivé počasia, a potom začiatkom júna repka odkvitla. Množstvo v úloch uloženého medu z repky preto nebolo veľké a môžem ho iba odhadnúť na maximálne 5 kg v silnejších včelstvách.

Opísaný prípad ukazuje, že ak včely nemajú žiadny vhodný zdroj potravy vo svojom blízkom okolí, vedia pátračky nájsť a lietavky využiť i pomerne vzdialený zdroj, pokiaľ sa im to vyplatí. Repka je zdrojom nektáru veľmi výdatným, kde lietavky - zberateľky môžu nasbierať plný medový včičik rýchlo, teda na malom počte kvetov a pritom ide o nektár bohatý na obsah cukrov. Zo svojich meraní z predchádzajúcich rokov viem, že z repky včely môžu získať nektár o koncentrácii cukrov až 65 %.

Samozrejme, že na let na vyššie uvedenú diaľku včela časť potravy spotrebuje. Naviac je to let aj riskantnejší ako zber v blízkom poraste. Avšak včely vedia aj taký zdroj medu nájsť a med z neho priniesť. Nedokáže to ale každé včelstvo. Iné naše merania totiž ukázali, že niektoré včelstvá vzdialený zdroj medu vôbec nenašli alebo ho našli omnoho neskoršie ako včelstvá schopnejšie, šľachtené na dobrú mednú úžitkovosť.

Včely - pátračky teda najskôr tak vzdialený zdroj nektáru museli vôbec nájsť. Pri jeho vzdialenosti 7,5 km v opísanom prípade to znamená, že pátrali na ploše 177 km² a možno i viac, čo je istotne úctyhodný výkon. Ani pre lietavky, ktoré z takej diaľky nektár nosia, neide o ľahkú úlohu. Ved' len to, aby doleteli k porastu 7,5 km ďaleko a späť do úľa, im trvá 45 minút. Pritom let včely je pre ňu najnáročnejšia zo všetkých činností, ktoré v priebehu svojho života vykonáva. A ako bolo preukázané, každý kilometer letu včely postupne doslova ukrajuje z jej života, ktorého trvanie má predurčené už pri vyliahnutí.

